

Т.Чехович,
аспірантка Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА ВЛАДА ЯК ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Побудова незалежної Української держави потребує вдосконалення теоретичної розробки і покращення практичного здійснення державної влади. Особливого значення необхідність розробки нових шляхів подолання існуючих проблем державної влади набуває на сучасному етапі державотворення. Адже після прийняття Конституції України практична реалізація її норм, які стосуються закріплення, організації та функціонування державної влади, стає вирішальним фактором удосконалення діяльності всього державного апарату. Тому актуальним є розв'язання проблеми категорії державної влади як суто конституційно - правового інституту, що дає можливість проаналізувати конституційні засади закріплення приналежності, організації і здійснення державної влади в Україні, а, отже, вдосконалити їх.

В конституційно-правовій літературі державна влада визначається як різновид соціальної влади, що має вольовий характер та втілюється в державно-правових інститутах, реалізується безпосередньо державою в особі її органів та посадових осіб чи делегована або санкціонована нею, тобто здійснюється від її імені, за її повноваженнями та при її підтримці. Умовно можна виділити дві групи основних елементів державної влади:

- елементи, що визначають її сутність та природу – суверенність, верховенство, незалежність і самостійність;
- інституціональні елементи, що організаційно оформлюють державну владу та роблять її постійно функціонуючою та загальнообов'язковою – державні органи та установи, а також правові норми.

Насамперед із державною владою тісно пов'язане поняття "суверенітет держави". Досить влучно охарактеризував цей зв'язок дуже відомий вчений-юрист М.І. Палиєнко: "Суверенітет – не сама державна влада, але лише певна властивість її, в силу якої вона є вищою і незалежною правовою владою... Тому суверенітет часто і називають вищою, незалежною територіальною владою".² Насправді державна влада виникає лише в результаті суверенних прав народу і володіє повноваженнями лише у межах, визначених народом відповідно до демократичної процедури. Верховенство державної влади полягає в тому, що саме вона започатковує фундаментальні засади суспільства і держави, визначає основи взаємовідносин особи й держави, принципи організації й діяльності всіх суспільних інституцій. Незалежність і самостійність державної влади виявляється в тому, що вона є такою і стосовно до тих, хто безпосередньо не виражає і не репрезентує волі народу.

Державна влада є одним із основних інститутів конституційного права та розглядається як організаційно цілісний підрозділ нормативно-правового змісту не всіх норм конституційного права, а тільки Конституції, норми якої регулюють відповідний вид споріднених політико-правових відносин, проіннятих певною єдністю і виділених в окремий комплекс. До цього інституту включаються такі групи конституційних норм, які мають єдиний предмет правового регулювання, а саме відносини в сфері здійснення державної влади.

Проф. Фріцький О.Ф. так визначає конституційно-правовий інститут державної влади: сутність державної влади полягає в її легітимності, яка законодавчо закріплена у Конституції завдяки волі народу як єдиного джерела влади і здійснюється згідно з конституційними принципами народного суверенітету, поділу влади та верховенства права законодавчим, виконавчим та судовими органами на підставі загальнодержавних програм, спрямованих на забезпечення прав та свобод людини як найвищої соціальної цінності з метою досягнення гідних умов її життя.³

Треба відзначити, що комплексного дослідження стосовно державної влади як конституційно-правового інституту в нашій країні, особливо за радянських часів, не проводилось, можна говорити лише про окремі погляди різних вчених на це питання. Але якщо їх проаналізувати, то можна зробити висновок про єдність думок стосовно саме цих зазначених спільних складових інституту.

Такими найголовнішими складовими насамперед є: положення про джерело державної влади, її носії, основні принципи здійснення державної влади, положення про характер державної влади, положення про спрямованість та мету здійснення державної влади, система органів державної влади.

Положення про джерело легітимності державної влади є основним структурним елементом конституційно-правового інституту. Взагалі легітимність державної влади – це визнання правомірності, законності походження цієї влади населенням та міжнародним співтовариством. В правовій державі первинним актом утвердження державної влади завжди повинен бути закон, а єдиним джерелом утвердження влади – народ. Україна, як відомо, пройшла дуже складний шлях до незалежності, а разом з тим і до легітимізації державної влади. Відтак, за Конституцією народ України є єдиним джерелом державної влади. Але досить дискусійним залишається питання про співвідношення суверенітету державної влади з її джерелом.

Конституційні положення про джерело і соціальні суб'єкти державної влади безпосередньо пов'язані і з іншим елементом цього інституту – принципами організації державної влади. Єдина за своєю сутністю державна влада будує свою організацію і діяльність на підставі двох основоположних принципів, закріплених у Конституції: поділу її на законодавчу, виконавчу, судову гілки влади та верховенства права. Перший принцип стосується більше організації влади, тому що за ним визначається система державних органів. Саме органи законодавчої, виконавчої, судової влади є суб'єктами конституційно-правових відносин з приводу організації державної влади. Ще одним таким суб'єктом є людина. Другий принцип стосується переважно діяльності цих органів. Він означає здійснення повноважень цими суб'єктами у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів, крім того всі закони повинні прийматися на основі Конституції та відповідати їй.

Характер державної влади визначається залежно від форми державного режиму та джерела державної влади – демократичний чи авторитарний. Метою діяльності по здійсненню державної влади в Україні державними органами є забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, розвиток та зміцнення демократичної, соціальної та правової держави, зміцнення громадської злагоди на землі України.

Саме на підставі узагальнення цих елементів визначається сутність конституційно-правового інституту державної влади в Україні.

¹ Юридическая энциклопедия. – М., 2001

² Палиєнко Н.І. Суверенітет. Историческое развитие идеи суверенитета и ее правовое значение. – М., 1903

³ Конституційне право України / За ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 1999